

Ковач В. Ю.,
студентка 5 курсу,
11 групи, Інституту підготовки
кадрів для органів юстиції України
Національного Юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ТА ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ЗЛОЧИННОСТІ СЕРЕД НЕПОВНОЛІТНІХ

Ключові слова : злочинність неповнолітніх, статистика, підлітки, вплив.

Keywords: juvenile delinquency, statistics, teens, influence.

Анотація: Досліджено основні кримінологічні особливості передумов виникнення злочинності серед неповнолітніх. Розглянуто основні аспекти підліткової злочинності статистичні показники та судова практика.

Abstract: The main criminological peculiarities of preconditions for the emergence of crime among minors have been investigated. The main aspects of teenage crime are statistical indicators and judicial practice.

За останній рік значною мірою простежується тенденція збільшення рівня злочинності серед неповнолітніх. Деякі доктринальні постулати періоду останніх років визначають даний вид злочинності, як одну з передових проблем кримінології без дослідження якої не можливе функціонування правового суспільства загалом.

Перш за все, потрібно визначити кого ж законодавство відносить до неповнолітніх. Кримінальний кодекс України встановлює, що неповнолітній – це особа у віці від 14 до 18 років, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, що передбачене Кримінальним кодексом України. За загальним правилом Кримінального кодексу України вік, з якого настає кримінальна відповідальність становить 16 років, хоча існують випадки, коли межа притягнення до кримінальної відповідальності знижується до позначки 14 років, зокрема ч.2 ст.22 Кримінального кодексу України надає перелік. Хоча практичний досвід та провідні дослідження науковців в цій галузі виокремлюють дещо інші показники. Зокрема, дослідник Головін Б.М. визначає, що «Злочинність неповнолітніх являє собою кримінальну активність дітей віком від 11 до 18 років, тобто практика свідчить, що діти починають вчиняти суспільно небезпечні діяння ще з 11 років» [1, с. 205].

Відкриті джерела інформації дають змогу проаналізувати статистичні дані за останній період. Зокрема, джерелом такої інформації слугують офіційні відповіді на запити до Генеральної прокуратури, які розміщуються на сайті «Доступ до правди» який працює, як уніфікована платформа для надсилання електронних запитів розпорядникам інформації відповідно до Закону “Про доступ до публічної інформації”. Отже, відповіді на запити до Генеральної прокуратури, які є у відкритому доступі на даному сайті, підтверджують, що за останній рік, рівень злочинності серед неповнолітніх зріс на 30% в порівнянні з минулим роком.

Також, на офіційному сайті Генеральної прокуратури було оприлюднено статистичні дані «Сдиноого звіту про осіб які вчинили кримінальні правопорушення 2017 року» за останні місяці, щодо злочинів, які були вчинені неповнолітніми, то їх можна прослідкувати в окремо виділеній колонці даного звіту.

Такими чином, як приклад, на період вересня цього року кількість правопорушень, що були виявлені на території України за статистичними даними Генеральної прокуратури України, які були вчинені неповнолітніми становить – 1120 осіб. Відомості про зайнятість неповнолітніх, які вчинили кримінальні правопорушення у минулих роках, але повторно вчинили протягом цього року кримінальне правопорушення станом на вересень цього року: загальна кількість – 808, серед них учні середніх навчальних закладів – 421, професійно-технічних закладів – 314, вищих навчальних закладів – 73, працездатні, але не працюють і не навчаються – 0. Відомості про неповнолітніх, щодо яких прийнято рішення судом у кримінальних провадженнях протягом останнього року: прийнято ухвали, що набрали законної сили – 2002, засуджено- 1772.

Дане питання набуло піку своєї актуальності в кримінологічному колі дослідження у зв'язку з особливостями виокремлення злочинності серед неповнолітніх в межах правового поля нашої країни. Проблематика дослідження спричинена рядом державно-управлінських передумов, що склалися в нашій країні, які відіграють окрему і досить значну роль в дослідженні даної

проблеми.

Нестабільна економічна ситуація в країні. Основним і рушійним чинником даної передумови стала - економічна криза і значний занепад на економічному ринку України, що як наслідок призвело до значного класового розшарування серед верств населення, що були спричинені фінансово-матеріальними чинникам, рівнем життя українців. Саме внаслідок складної економічної ситуації запущився механізм збільшення рівня злочинності неповнолітніх серед населення. Психологи пов'язують цей феномен з тим, що неповнолітні бажують збільшити рівень свого життя за рахунок матеріальних благ, що отримуються злочинним шляхом, адже такий шлях не потребує значних ресурсних затрат, чи то фізичних, чи то розумових.

Також в міру своєї життєвої недосвідченості, так би мовити невеликого життєвого досвіду, неповнолітні ще цілком не усвідомлюють рівень своєї суспільної небезпечності, рівень шкоди правопорядку, а саме головне не усвідомлюють серйозність подальшої відповідальності, яка покладеться на неповнолітніх правопорушників.

Здійснивши аналіз судової практики за останній рік, можна зазначити, що вікові аспекти неповнолітніх суттєво здійснюють вплив на мотиваційні характеристики їхніх вчинків, до них зокрема відносяться: бажання наслідувати старше покоління; соціальний вплив збоку старшого покоління; прагнення виокремити себе серед оточуючих; намагання звільнитися від контролю та опіки з боку батьків, вихователів; чесність, дружба; неправильна оцінка конкретних життєвих ситуацій; відсутність належного виховання, та контролю збоку батьків, вихователів [2].

Наступною передумовою можна виокремити - політичну, яка особливо гостро проявляється у воєнному конфлікті на сході нашої країни, адже саме цей дестабілізуючий фактор розкитує нашу політичну ситуацію, координуючи всі політичні сили за 2 напрямками : 1 - боротьба з ворогом; 2 - активний пошук підтримки інших держав-союзників в цій боротьбі. Таким чином, втрачається концентрація функцій політичного управління, як виду суспільного управління правової держави, який би широко застосовував реалізацію завдань щодо контролю та координації у сфері запобігання злочинності, зокрема злочинності серед неповнолітніх.

Панування «правового нігілізму» серед верств неповнолітніх спричинений низьким рівнем правового виховання з боку держави, в тому числі. Деформаційний стан свідомості спричинений цим явищем не дає повною мірою усвідомлювати вимоги закону і цінність права, як регулюючої сили стабільного суспільства.

Культурно – інформаційний вплив, що здійснюється на свідомість неповнолітніх більшою мірою залежить від держави. Вплив засобів масової інформації, фільмів, серіалів, книг суттєво впливає на становлення життєвої позиції, формування пріоритетів людей в ході їх розвитку. Роль держави тут, передусім, в тому, що велика кількість мас-медіа виходить в ефір, тиражується з дозволу держави, це так звані ліцензії, які надаються державними органами у визначеному законом порядку. Зокрема, не потрібно забувати, що деякий потік інформації, що був «схвалений державою» дещо порушує сталі морально-етичні норми, пропагуючи насильство, позитивне ставлення до злочинів, тощо, що в свою чергу накладає відбиток у свідомості підлітків, а ще гірше можуть спричинити до наслідування негативних та злочинних факторів поведінки. Виховні заходи, які проводяться з підлітками повинні бути направлені на формування культурного розвитку неповнолітніх, а в освітніх закладах повинна пропагуватися повага, мораль, етика та освіченість.

Соціальні особливості злочинності неповнолітніх грають одну з основних ролей в дослідженні цього питання. Первинним інститутом соціалізації і основним фактором ризику злочинності серед неповнолітніх визнається початковий етап соціалізації – сім'я. Саме в родині відбувається освоєння первинних форм поведінки. Дослідження показують, що неадекватне виховання, незгоди в сім'ї і погане поводження з дитиною тісно пов'язані з ранньою дитячою злочинністю[3]. Наступним етапом соціалізації неповнолітніх є період з 14 до 18 років, зазвичай, у цей час відбувається пристосування до нового соціального середовища, яке, як правило, в цей період життя змінюється. Це, зазвичай, зміна навчального колективу (наприклад, вступ до професійно-технічного училища), зміна місця проживання (перезд до іншого міста у зв'язку з вступом на навчання до закладу вищого рівня акредитації, наприклад, вищого навчального закладу), початок трудової кар'єри і, як наслідок – соціалізація в трудовому колективі, тощо. Проміжним фактором в етапах процесу соціалізації є коло осіб неповнолітнього серед яких останній виокремлює – знайомих, друзів, товаришів, колег, сусідів тощо, які присутні на всіх етапах соціалізації неповнолітніх, і в свою чергу здійснюють вплив на поведінку неповнолітнього. Саме коло спілкування, обумовлює основні фактори поведінки підлітка, в тому числі, можливість

наслідування таких суб'єктів спілкування, або ж відверта провокація збоку останніх, що й призводить в кінцевому випадку до вчинення злочину.

Прийняття неповнолітніми антигромадської форми поведінки пов'язано з рядом факторів ризику, які, взаємодіючи між собою, сприяють дезадаптації особистості. Факторами ризику іменуються особливості, обставини і різного роду події або набутий життєвий досвід, які статистично корелюються з фактами скоєння антигромадських діянь. До факторів ризику належать біологічні, психологічні (поведінкові), а також соціальні показники [4].

Певним чином відбувається деформація правової орієнтації та моральності серед проблемних підлітків. Віднією з провідних характеристик такої деформації є демонстрація своєї зневаги до сталих моральних правил та норм, що існують в суспільстві, раннє вживання алкоголю, наркотичних засобів. Такі правопорушники, як правило, часто практикують жебрацтво, схильні провокувати конфліктні ситуації.

Таким чином, підсумовуючи все викладене необхідно відзначити, що злочинність серед неповнолітніх є досить проблемним явищем суспільства, яке спричиняється низкою взаємопов'язаних факторів. Для запобігання такої злочинності необхідно підійти до вирішення цього питання комплексно, враховуючи всі передумови та чинники, зокрема, не потрібно забувати про вразливий стан психіки неповнолітніх у зв'язку з чим потрібно підібрати особливий підхід при застосуванні превентивних заходів. Належне виховання орієнтоване на морально-етичні цінності, достатня кількість уваги, піклування, забезпеченість матеріальними благами, правильний інформаційний потік, та культурне виховання – ось передумови попередження злочинності серед неповнолітніх.

Список використаних джерел:

1. Головкін Б. М. Злочинність неповнолітніх як суспільна проблема [Електронний ресурс] /Б. М. Головкін // Проблеми законності. – 2016. – Вип. 133. – С. 204–217. – Режим доступу : <http://plaw.nlu.edu.ua/article/viewFile/72195/70265>.
2. Судова практика у справах про злочини неповнолітніх і втягнення їх у злочинну діяльність[Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/9A539844EB54F3EBC2257B7C0037FDFFE](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/9A539844EB54F3EBC2257B7C0037FDFFE)
3. Фурманов І. А. Психологічні наслідки насильства над дітьми [Електронний ресурс] / І. А. Фурманов // Вибрані наукові праці Білоруського державного університету : у 7 т. Т. 1. Педагогіка. Психологія. Соціологія. Філософія. – Мінськ: БДУ, 2001. – С.183–190. – Режим доступу <http://www.bsu.by/Cache/pdf/90793.pdf>.
4. Вессерман Г. А. Фактори ризику та захисту дитячої делінквенції [Електронний ресурс] /Г. А. Вессерман, К. Кеєнан, Р. Е. Тремблі, Е. Д. Цой та ін. // Дитяча злочинність. – Режим доступу: <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/ojjdp/193409.pdf>.

Міністерство освіти і науки України
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ЗЛОЧИННІСТЬ

У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Матеріали XVI Всеукраїнської кримінологічної
конференції для студентів, аспірантів та молодих вчених

(м. Харків, 12 грудня 2017 р.)

За загальною редакцією
професора *А. П. Гетьмана* і професора *Б. М. Головкина*

Харків
«Право»
2017

УДК 343.9.01:005.44
ББК 67.61я431
3-68

Редакційна колегія:
проф. А. П. Гетьман;
проф. Б. М. Головкін;
канд. юрид. наук, доц. О. В. Ткачова,
канд. юрид. наук, ас. О. В. Таволжанський,
канд. юрид. наук, ас. Н. В. Сметаніна,
канд. юрид. наук, ас. К. Д. Кулик,
канд. юрид. наук, ас. О. О. Шуміло,
ст. лаб. К. С. Остапко

3-68 **Злочинність** у глобалізованому світі : матеріали XVI Всеукр.
кримінол. конф. для студентів, аспірантів та молодих вчених (м. Хар-
ків, 12 груд. 2017 р.) / за заг. ред. А. П. Гетьмана і Б. М. Головкіна. –
Харків : Право, 2017. – 420 с.

ISBN 978-966-937-307-6

ISBN 978-966-937-307-6

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2017
© Оформлення. Видавництво «Право», 2017